

ЛІТЕРАТУРА

1. Виховання естетичної культури школярів: Навч. посібник / І.А.Зязюн, Н.Є.Миропольська, Л.О.Хлебнікова та ін. – К.: ІЗМН, 1998. – 156 с.
2. Комарова А.И. Эстетическая культура личности. – К.: Вища школа, 1988. – 150 с.
3. Комаровська О.А. Театр і школа: виховують одностудії. Книга для вчителя та батьків. – Ніжин: ТОВ “Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2006. – 92 с.
4. Липский В.Н. Эстетическая культура и личность. – М.: Знание, 1987. – 128 с.
5. Миропольська Н.Є. Мистецтво слова в структурі художньої культури учня: теорія і практика. – К.: Парламентське видавництво. – 2002. – 204 с.
6. Пави П. Словарь театра: Пер. с фр. – М.: Прогресс, 1991. – 504 с.
7. Эстетическая культура и эстетическое воспитание: Книга для учителя / Сост. Г.С. Лабковская. – М.: Просвещение, 1983. – 306 с.

Серых Л.В. Формирование эстетической культуры школьников при помощи театрализованной деятельности.

Статья посвящена актуальной проблеме педагогической науки – формированию эстетической культуры школьников в процессе театрализованной деятельности. В статье раскрыты основные направления, важнейшие пути развития творческих способностей детей школьного возраста. Сформулированы некоторые аспекты творческого развития личности на основе синтеза искусств.

Seryh L. Development of creative abilities of the younger schoolboys in theatrical activity.

The problem of forming of aesthetic culture of pupils in the process of dramatized activity is investigated in the dissertation. In clause the basic directions, major ways of development of creative abilities of children of school age are opened. Some aspects of creative development of the person are formulated on the basis of synthesis of arts.

УДК 371. 59

Слесик К. М.

Харківський обласний
науково-методичний інститут
безперервної освіти

УЧНІВСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ

У статті зроблено спробу здійснити узагальнення сучасних підходів до розуміння учнівського самоврядування, його сутності, функцій, структури, принципів. Зроблено акцент на виховній функції учнівського самоврядування.

Актуальними для економіки і освіти України на сучасному етапі її розвитку є проблеми організації інноваційної діяльності, серед яких значне місце посідають завдання створення інноваційних структур у системі загальної

середньої освіти., удосконалення організаційно-культурного механізму міжнародного трансферу технологій навчання та виховання. Зростає потреба у науковому обґрунтуванні найважливіших умов оновлення навчально-виховного процесу. Учніське самоврядування (УС) не є інноваційною формою виховання підростаючого покоління – воно виникло у XVIII ст. і розвивалося протягом трьох віків.

Мета статті полягає в узагальненні існуючих форм учнівського самоврядування та розкритті суті, функцій, структури та принципів інноваційних форм СУ.

Для демократичного українського суспільства потрібні громадяни, які живуть і діють на основі принципів демократії. Навчати демократії, формувати демократичні принципи і засади потрібно зі шкільних років. Саме в межах навчальних закладів необхідно формувати в дітей ті якості, які в дорослому житті допоможуть їм стати гідними громадянами демократичної України. Таку можливість надає організація УС. Успішне вирішення цієї проблеми потребує ґрунтовного осмислення сутності УС, його структури, функцій, способів упровадження.

Проблема УС досліджувалась у працях Н. Крупської, А. Макаренка, В. Оржеховської, М. Приходька, В. Сухомлинського, І. Харламова та ін. Відомо, що УС є організованою системою впливу однолітків один на одного. У роботах М. Приходька УС розглядається з різних точок зору: і як форма творчої співдружності вчителів і учнів, і як спосіб вияву організаторських та виконавських здібностей і можливостей останніх у різних видах діяльності, спілкування та відносин, і як метод формування в колективі громадської думки, і як засіб вироблення управлінських навичок і вмінь [5].

Як відзначає колектив авторів під керівництвом В. Оржеховської [3], існує дві тенденції в сучасному дослідженні проблеми УС, зокрема осмислення його сутності, структури та функцій у життєдіяльності учнівського колективу, а також – педагогічні засоби та умови створення життєздатних органів УС, а саме: концептуальні засади, зміст, форми, методи, технології. Саме ці причини спонукають науковців до пошуку принципово нових підходів до проблеми розвитку УС, які відповідають умовам соціальних і педагогічних реалій сьогодення. Отже, метою цієї статті є узагальнення нових підходів до розвитку УС з урахуванням міжнародного досвіду.

У відповідності до нового розуміння проблеми УС воно має бути націлене на розв'язання проблем XXI століття, а саме :

- розвиток у дітей та молоді життєво важливих умінь і навичок, оволодіння ними новими способами мислення і діяльності в умовах життя в суспільстві з новим соціально-економічним ладом;
- входження дитини до світу діяльності і спілкування з іншими;
- формування в учнів системи цінностей, які визначають їх ціннісне ставлення до навколишньої дійсності.
- надання дітям можливості практикуватися у входженні в соціальне середовище; набуття учнями соціального досвіду.
- формування організаторських компетенцій учнів; креативних якостей особистості в соціальній та управлінській діяльності;

- задоволення потреб та інтересів учня;
- сприяння реалізації природних здібностей учнів та самореалізації, життєвому самовизначенню учнів;
- розкриття світу людських взаємин з усіма його складнощами;
- вичленення моделі взаємодії з людьми, які можуть вести до успіху;
- створення простору для звернення дитини до свого внутрішнього світу;
- оцінку своїх невикористаних можливостей у побудові індивідуальної програми життя на близьку і віддалену перспективу,
- оволодіння уміннями цілеспрямовано створювати особистісно значущі життєві смисли.

Одним з найважливіших аспектів УС є сприяння впровадженню нових підходів до розвитку лідерства, створення умов для підготовки лідерів нової формації. Особлива увага в цьому аспекті має бути приділена формуванню ціннісних орієнтацій лідерів, засвоєнню ціннісних поведінкових установок і навичок, необхідних для їхньої самореалізації та розв'язання завдань сучасного суспільства в аспекті прав людини, культури миру, толерантності, здорового способу життя, подолання дитячої агресії тощо.

Суттєвим аспектом УС є напрям формування в учнів громадянської зрілості, зокрема почуття відповідальності за сьогодення і майбутнє держави.

Заслуга М. Приходька полягає в розкритті історико-педагогічного аспекту самоврядування. Його наукові узагальнення лягли в основу багатьох практичних моделей застосування УС у школі двадцятирічної давнини, а також сучасних загальноосвітніх навчальних закладів [4]. Разом з тим на сучасному етапі розвитку суспільствознавчих наук зазначений феномен потребує розкриття на міждисциплінарному рівні, а саме: потребують розкриття педагогічний, психологічний, соціальний аспекти феномену УС.

З позиції соціального аспекту УС самоврядування дає можливість сформувати соціальну активність учня, через участь у різноманітних формах громадських, дитячих та молодіжних об'єднань залучити їх до оволодіння соціальними ролями, навичками конструктивної взаємодії з іншими людьми, навичками соціального захисту прав людини і дитини зокрема, до реалізації лідерського потенціалу.

У психологічному аспекті сучасна дитяча громадська або учнівська організація є своєрідним шляхом пошуку дитиною або молодою людиною своєї ідентичності, вільного вибору способів виконання своїх обов'язків перед іншими людьми, державою, суспільством.

Незважаючи на те, що педагогічний бік УС не є новим у теорії виховання, окремі його аспекти також потребують осмислення на новому рівні. Давно відомо, що УС є організованою формою впливу однолітків одне на одного, і виховання дитини здійснюється колективним суб'єктом – дитячим колективом (Н. Крупська). Разом з тим сучасні підходи роблять акцент на ціннісному аспекті діяльності дитячих громадських об'єднань, засвоєнні норм, цінностей групи, колективу.

Це дає можливість кожному суб'єкту реалізувати свої важливі організаційні функції:

- розширення особистих повноважень у системі складних соціальних відносин
- співучасть і співробітництво розширює сферу особистісно значущих цілей через прийняття цілей організації;
- формування позитивної мотивації соціальної діяльності і збагачення способів формування цілепокладання; збагачення форм соціальної активності суб'єктів;
- усвідомлення своєї причетності до суспільно значущої справи і добровільний вибір відповідальності вищого рівня за свій навчальний заклад, за суспільно корисні справи, за своїх однолітків;
- усвідомлення своєї лідерської ролі, відповідальності за оволодіння соціально важливими вміннями і навичками, лідерськими вміннями.

Вищезазначене означає потребу у новій концепції УС, яка має враховувати особливості сучасної інформаційної доби і передбачає адаптацію дитини до нового соціального середовища, до життя в ринкових умовах, до освоєння існуючих соціальних зв'язків.

Важливим аспектом є розвиток самодіяльності дітей та юнацтва в напрямку активності, самодіяльності, творчості. Сьогодні досить актуальним є громадянське становлення особистості, включення її у суспільно значущу діяльність. Особливо важливою є проблема підготовки учнів до дієвої участі в демократичному управлінні суспільством. У зв'язку з цим актуальним видається питання залучення особистості до процесів прийняття рішень [3].

Сьогодні актуалізувалися питання молодіжної участі у процесах прийняття рішень. У зв'язку з цим передусім необхідно з'ясувати, що являє собою молодіжна участь.

Аналіз сучасних тенденцій молодіжної політики країн світу засвідчує, що в ній домінують орієнтири на підвищення соціальної активності молодіжної громади за рахунок підвищення активності окремих особистостей. Це вимагає від держави певних інвестицій у розвиток молодіжної політики, створення умов, за яких молодь могла б успішно реалізувати свій потенціал.

У вітчизняній і зарубіжній практиці такий підхід визначається як залучення молоді до прийняття рішень. Одним із ключових питань реалізації зазначеного підходу є необхідність навчати молодь приймати рішення, забезпечувати реалізацію цих рішень і нести відповідальність за прийняття цих рішень. Нормативні засади участі молоді у прийнятті рішень окреслено у Конвенції про права дитини, практичний досвід висвітлений у довідниках та інформаційних збірниках ЮНІСЕФ [1].

Так, під молодіжною участю розуміють підхід до організації роботи з молоддю, який дає дорослим можливість не тільки почути бажання і думки молоді, а й побудувати систему партнерських відносин між дітьми і дорослими, організувати спільну роботу, домогтися високого рівня відповідальності за рішення, що приймаються спільно, і отримати найкращі результати [2].

Зазначаються різні підходи до класифікації феномену молодіжної участі. Так, за масовістю учасників розрізняють індивідуальну і колективну участь. За мотивацією – добровільну і примусову участь, а за характером участі – активну безпосередню участь, що виражається у конкретних діях з досягнення мети, і

пасивну участь як низький рівень включеності у діяльність спостереження, аналіз результатів, опосередкований вплив на процес [2].

За концепцією Р. Харта існує вісім позицій участі молоді у процесі прийняття рішень. До них належать: маніпулювання, декорування, токенізм, призначення з боку дорослих та інформування, консультування з боку дорослих та інформування, рішення, що приймаються з боку дорослих разом з дітьми, рішення, що приймаються з ініціативи дітей під керівництвом дорослих, рішення, що приймаються з ініціативи дітей разом з дорослими. Найвищим рівнем участі є рішення, що приймаються з ініціативи дітей спільно з дорослими. Йдеться про такий ступінь участі молодих людей, за якого вони самостійно ініціюють, планують, реалізують, здійснюють оцінку проекту та несуть відповідальність за його результати. На думку Харта, немає потреби в тому, щоб постійно перебувати і діяти на найвищому щаблі “сходів”. Важливо усвідомлювати, що кожна молода людина має можливість долучитися до процесів прийняття рішень на комфортному для неї рівні [6].

В міжнародних документах, насамперед Конвенції ООН про права дитини, обґрунтовано найголовніші принципи організації роботи щодо участі молоді у прийнятті рішень. Зокрема зазначаються такі принципи, як добровільність, усвідомленість, непримусовий характер молодіжної участі у процесах прийняття рішень [1].

У сучасних теоретичних узагальненнях відзначається високий виховний потенціал молодіжної участі з точки зору ефективності виховання самостійності, відповідальності, соціальної активності молодого покоління, укріплення демократичних принципів суспільної взаємодії. Така позиція має низку важливих обґрунтувань.[2].

По-перше, участь у процесах прийняття рішень є невід’ємним правом будь-якої людини. Так, кожна людина має право на повагу, справедливе ставлення, власну думку, на участь у вирішенні долі світу, ствердження принципу рівних можливостей.

По-друге, участь сама по собі є розвитком і одночасно засобом і шляхом розвитку, під яким розуміють розширення волі вибору чи простору безпосередньої участі, зокрема в таких сферах, як економічне зростання, освіта й охорона здоров’я – дати людині волю і можливість вибирати те життя, яким вона хоче жити. Не потребує доведень теза, що діти не можуть розвиватися, якщо вони пасивні, якщо просто спостерігають, якщо довідуються про основні життєві принципи від когось. Тільки в процесі участі вони набувають досвід, формують навички; у них з’являються захоплення, впевненість у своїх силах, необхідні знань.

Такий досвід сприяє зміцненню психологічної рівноваги, викликаючи в молодих людей відчуття контролю за власним життям. Діти, які живуть в атмосфері участі (вдома, в школі, в інших установах), краще вчаться, досягають вищих рівнів морального розвитку; вони активні в громадському житті; у них менше психологічних і соціальних проблем.

Важливим доказовим аргументом є наступний: участь збільшує ефективність виконання проектів і сприяє стабілізації соціальних процесів. Це

закріплює почуття причетності, породжує відповідальність і бажання спрямувати роботу в сприятливе русло.

Важливо звернути увагу також на те, що участь є реальною можливістю молоді зробити значний внесок у життя і розвиток суспільства. Наприклад, молоді люди можуть допомагати по господарству, піклуватися про літніх людей, доглядати і грати з малятами, а також стежити за своїм здоров'ям і оточенням. Ця діяльність стає для них основою визначення життєвих цінностей, на підставі чого вони будуть приймати рішення.

Участь дає життєві навички і розвиває “соціальний самозахист”. Люди, котрі мають можливість висловлювати свої думки і погляди, можуть захищати себе і діяти впевненіше. Вони будуть краще підготовлені до опору образливому, загрозливому чи несправедливому ставленню, тому що в них буде більше шансів знайти підтримку, контролювати несприятливі

Участь вчить демократії, а саме життєдальності в умовах системи, при якій усі члени суспільства беруть участь у виборі його керівництва і визначенні його основних завдань. Усунення дітей та молоді від цього процесу означатиме позбавлення половини населення світу можливості бути повноцінними громадянами. У цьому випадку виникає ризик, що інтереси і проблеми молоді можуть бути проігноровані

Залучення молоді до участі у прийнятті рішень передбачає здійснення низки обов'язкових кроків. Зазначаються такі обов'язкові кроки, як стимулювання ініціативи з боку молоді та усвідомлення потреби у змінах. спільне планування та впровадження проектів, моніторинг та оцінка, що потребує відкритого обговорення кожного наступного кроку, виявлення помилок та конструювання шляхів їх вирішення. Важливим кроком є також залучення експертів, досвідчених фахівців, які можуть надати професійну допомогу. Це пояснюється тим, що молодь не має необхідного рівня знань для досягнення якісного рівня змін. Рівень її обізнаності і принципи співпраці з усіма зацікавленими сторонами передбачають залучення експертів, досвідчених фахівців.

Ефективність результату спільної діяльності молоді і дорослих вимагає опори на певні принципи організації роботи. Їх визначають як принципи молодіжної участі у процесах прийняття рішень:

- створення рівних умов для участі всіх;
- відвертість, чесність, демократичність взаєностосунків між усіма учасниками

• гнучкість, що передбачає уміння усіх зацікавлених сторін повинні навчитися домовлятися і співпрацювати один з одним; наполегливість, а значить знання тих перешкод, які можуть стояти на їх шляху і вміння їх подолати

- знання молоддю своїх прав і обов'язків;
- співпраця з усіма зацікавленими сторонами: допомога батьків, учителів, представників влади, всіх сторін, також зацікавлених у змінах;
- орієнтація на успіх [2].

У контексті питань, що розглядається нами, особливе місце посідає шкільне самоврядування. Сьогодні УС як підхід до організації навчально-

виховного процесу, як інструмент виховання має вагомі потенційні можливості для реалізації молодіжної участі у процесах прийняття рішень на рівні навчального закладу. Незважаючи на незмінність головних завдань УС, як-от: допомога молоді у процесах соціалізації шляхом стимулювання її власної активності, створення умов для самореалізації та ін., форми, мотиви і зміст діяльності в системі УС змінюються відповідно до провідних тенденцій освіти і розвитку сучасного українського суспільства.

Аналіз сучасних тенденцій розвитку системи УС дозволяє сформулювати новий підхід до його розуміння. Так, авторський колектив під керівництвом Н. Комарової в результаті дослідження прийшов до висновку, що в сучасному розумінні УС – це не тільки “сукупність організаційних шкільних структур та представницьких органів, які на основі взаємодії з педагогами залучаються до управління закладом, а і як спосіб доступної дітям самоорганізації, яка передбачає активну участь членів колективу в процесах прийняття рішень на рівні школи, як дійсний і безперервний процес залучення учнів до громадських справ на засадах їх особистої зацікавленості, потреби у самореалізації, визнанні, співучасті” [2].

Кожна з форм самоврядування має свою специфіку.

Так, серед учнівських організацій в структурі навчального закладу вирізняються: організаційні утворення, які дублюють законодавчий сектор управлінської структури навчального закладу, виконують представницьку функцію (шкільний парламент, рада старшокласників, рада співуправління, шкільний сенат, рада самоврядування, структура комітетів і т. ін.). В основі їх діяльності лежить висвітлення і обговорення проблем, інтересів, пропозицій різних класів чи їхніх об'єднань, представлених у їхній структурі, участь у плануванні позанавчальної складової шкільного життя.

Другу групу становлять організаційні утворення, до основних функцій яких належить перерозподіл відповідальності та безпосередньо організаційна діяльність у різних напрямках учнівської діяльності (учнівський комітет, шкільний кабінет міністрів, старостат, учнівський секретаріат, рада мерів, президент школи та підпорядкована йому структура відділів, відомств, управлінь тощо.).

Наступним структурним елементом УС є дитячі та молодіжні громадські організації, створені при навчальному закладі, або ж осередки регіональних чи всеукраїнських організацій, що діють на базі навчального закладу. Зазвичай до них належать організації екологічного, культурологічного, науково-дослідницького, фізкультурно-спортивного спрямування. Двобічний зв'язок між школою та подібними дитячими громадськими об'єднаннями є реальною підставою для зарахування їх до суб'єктів шкільного самоврядування: з одного боку, членами цих об'єднань є учні, з іншого – громадські організації, що функціонують при школі, сприяють їй у реалізації провідних завдань молодіжної участі: формування активної життєвої позиції у дітей та підлітків, створення умов для самореалізації у тому напрямі соціальної активності, який насправді відповідає інтересам і потребам учня.

В структурі навчального закладу також існують різноманітні учнівські об'єднання за інтересами. Зокрема, це різноманітні творчі, спортивні та

дослідницькі учнівські об'єднання важливе місце обумовлене високим ступенем участі та суб'єктивного задоволення від діяльності. До таких об'єднань можуть належати офіційно існуючі в структурі навчального закладу творчі колективи, ансамблі, групи, предметні гуртки, студії, спортивні секції та команди, туристичні клуби, команди КВК, медіа-центри та дитячі редакції, бригади юних пожежників, секції Малої академії наук тощо.

Іншу групу учнівських об'єднань за інтересами становлять так звані самодіяльні самокеровані об'єднання або неформальні учнівські утворення, що виникають як результат ситуативного або довготривалого збігу прагнень, інтересів і думок, діяльнісних пріоритетів, уподобань певної групи учнів. Однією з причин виникнення подібних об'єднань є наявність певних психолого-педагогічних суперечностей, що підштовхують молодь до ізольованої від дорослих самодіяльності.

Зазвичай подібні об'єднання уникають набуття певного формального статусу, закріплення за ними тих чи інших обов'язків, але їх висока внутрішня активність (індивідуальні прагнення діяти, спрямовані на спільну мету) автоматично включає їх у громадські справи школи, нерідко навіть робить їх епіцентром учнівської ініціативи, а відповідно – суб'єктами шкільного самоврядування у найповнішому обсязі та з найвищим ступенем участі.

Дослідниками відзначається, що домінування саме таких об'єднань у структурі шкільного самоврядування сьогодні очевидне. З одного боку, зростає активність молодих людей, їх потреба у самореалізації, з іншого – поглибився педагогічний формалізм в організації виховної роботи. Діяльність школярів жорстко регламентується, використовуються форми, в яких все наперед продумано, підготовлено, заплановано. Таке виконання не дає учням можливості виходу творчої енергії, активної діяльності. Таким чином, утворюється організаційний вакуум, у якому неодмінно виникає стихійна самодіяльність самокерованих об'єднань [2].

У сучасному розумінні представники педколективу та керівництва навчального закладу також є членами УС.

Провідним завданням УС є активна участь педколективу у справі самоврядування, яка дає можливість перетворити школу на своєрідну інфраструктуру, що найкраще сприятиме задоволенню творчих, емоційних, комунікативних та інших запитів дітей.

Значна увага відводиться також діяльності окремих особистостей, тобто персоніфікована участь у діяльності УС. Означений феномен прояву індивідуальної активності виявляється у випадках, коли ситуація створює можливість для учні виявити себе певним чином.

Залучення молоді в команди, групи, клуби, громадські організації, ради, союзи й інші асоціації як за участю, так і без участі дорослих, можуть зміцнити суспільство [6].

Висновок. Участь молоді у прийнятті рішень разом з дорослими, формування поваги до різних поглядів, оцінка альтернатив і наслідків сприятимуть процесу демократизації суспільства. Цей досвід дасть можливість молоді правильно діяти в різних обставинах зараз і в майбутньому, починаючи

з мирного розв'язання конфлікту на ігровому майданчику і закінчуючи переговорами на роботі та аналізом політичної ситуації під час виборів.

Безумовно, що вивчення проблеми учнівського самоврядування **потребує подальшого вивчення** в контексті впровадження нових інноваційних технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конвенція про права дитини, прийнята та відкрита для підписання, ратифікації та приєднання резолюцією 44 25 Генеральної асамблеї ООН 20. 11. 1989; ратифікована в Україні 21. 02. 1990.
2. Молодіжна участь у прийнятті рішень / Н. Комарова, Л. Галіцина, А. Телюк // Шкільний світ. – 2005. – № 34. – С. 1 – 34.
3. Оржеховська В. М., Ковганич Г. Г. Учнівське самоврядування: пошук ефективних моделей і технологій: Навч. Пос. – К.:ІПВ, 2007. – 234 с.
4. Приходько Н. И. Педагогические основы ученического самоуправления. – М.: Просвещение, 1990. – 126 с.
5. Приходько М. Чи легко приймати рішення? // Радянська школа. – 1989. – № 4. – С. 31 – 35.
6. Hart R. Children's participation. Joseph Rowntree Foundation. – York, 1971.

Слесик К. Н. Ученическое самоуправление в контексте образовательных инноваций

В статье осуществляется попытка обобщения современных подходов к пониманию ученического самоуправления, его сущности, функций, структуры, принципов. Акцент сделан на воспитательной функции ученического самоуправления.

Slesik E. Student's self-government is in context of educational innovations

This article contents the analysis about young people's participation in pupil's self-government, its principles, structure and functions.

УДК 378.147.11:001.89

Семенов О.М.

Інститут педагогічної освіти
і освіти дорослих
АПН України

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ЛАБОРАТОРІЯ: ПРОДУКТИВНИЙ ДІАЛОГ ВИКЛАДАЧА І СТУДЕНТА

У статті розглядаються напрями, зміст, форми діяльності науково-дослідної лабораторії на філологічному факультеті педагогічного університету, спрямовані на забезпечення продуктивного діалогу викладача і студента.